

II. SVĚTOVÝ KONGRES SOCIOLOGŮ VENKOVA

Druhý světový kongres sociologů venkova (Šestý kongres Evropské společnosti pro sociologii venkova) se konal ve dnech 5.–10. 8. 1968 ve Drienerloo Enschede (Holandsko).

Zkušenosti poválečného vývoje světové ekonomiky ukazují, že zemědělství a život na venkově zůstávají nadále vážným problémem. Navzdory úsilí zlepšit základy výroby potravin, je ve světě více hladu než předtím.

Tímto konstatováním zahájil předseda Evropské společnosti pro sociologii venkova prof. E. W. Hofstee (Holandsko) zasedání II. světového kongresu sociologů venkova. Zdůraznil, že práce rurálních sociologů dosud jen málo přispěla k tomu, aby byly překonány potíže zemědělské výroby a řekl doslova, že jeden z hlavních důvodů neúspěchu tkví v nesprávném zaměření sociologie venkova na západě. „Věnuje se příliš problémům adaptace uvnitř existujícího sociálního řádu, takže vidí více individuum než skupinu a bere vývoj západního světa za model každého vývojového procesu.“ Bylo by tudíž vhodnější než studovat adaptaci jednotlivých rolníků a malých obcí, analyzovat postavení zemědělství ve společnosti na základě makrosociologické metody a uskutečnit integraci kulturní antropologie a kulturní historie se sociologií venkova. Touto cestou bude podle Hofsteeho možno lépe pochopit zemědělství a život na venkově jako součást národní sociální struktury, čímž se zároveň umožní chápání „revoluce venkova“.

Uvádím podrobněji základní myšlenky hlavního organizátora světového kongresu, abych doložil základní směr zasedání, které bylo věnováno „vývoji a sociálním strukturám na venkově“. Jsou projevem úsilí rurálních sociologů podle možnosti přispět k poznání a řešení základních životních otázek společnosti. Výrazně se to projevilo v jednom z hlavních referátů konference, který pronesl doc. B. Gałenski (Polsko) „Sociální organizace a sociální vývoj na venkově“. Přistupuje k vývoji zemědělství jako k sociální organizaci, která představuje parciálně otevřený systém vztahů mezi zemědělským podnikem, rodinou a vesnickým společenstvím. Z jednotlivých forem výrobních organizací (tradičně selské hospodářství, systém latifundií, moderní rodinný podnik, kolektivní hospodářství a průmyslově organizovaný podnik) jeví se Gałenskému průmyslově organizovaný podnik a moderní rodinný závod jako typy perspektivní, přičemž poslední je spjat mnohými vztahy s oblastmi zpracovatelskými a tržními, jakož i s oblastí dodavatelskou a službovou.

Na základě rozsáhlých výzkumů (364 indických vesnic) došel také např. Ch. P. Loomis z Michiganské university USA, k zajímavým závěrům o sociální organizaci a sociálních změnách na indickém venkově, zejména pokud jde o závislosti adaptačního stupně na kastovní příslušnosti, stupni vzdělanosti. Výzkum přináší řadu praktických doporučení pokud jde o země (důraz na rozvoj venkovských střediskových obcí).

Čs. sociologové prof. Tauber, prof. Loma doc. Schimmerling se zúčastnili aktivně práce 7. pracovní komise „Družstevní zemědělské komunity“ (předseda prof. Tauber, ČSSR), na které přednesli diskusní příspěvky, charakterizující model čs. zemědělských výrobních družstev. Prof. Tauber informoval posluchače o některých otázkách družstevní samosprávy a prof. Lom ukázal na výsledky rozvoje našich zemědělských výrobních družstev. V diskusním příspěvku doc. Schimmerlinga („Výzkumy podnikané v oblasti sociologie zemědělství a ve vnitropodnikové oblasti JZD“ - práce byla účastníkům rozdána) jsou obsaženy některé výsledky sociologických výzkumů Institutu sociologie venkova, jakož i závěry z jeho materiálů k otázkám družstevní demokracie v ČSSR. Dále byla předložena práce doc. Špirka, vědeckého pracovníka Institutu, která poskytuje informace o vývoji JZD v Československu („Zemědělská výrobní družstva jako prostředek přestavby agrární struktury v ČSSR“). Všechny československé materiály a diskusní příspěvky byly přijaty s upřímným zájmem.

Kromě toho jednotlivé pracovní komise projednávaly ještě tuto problematiku:

- sociální změny,
- úloha lokální iniciativy při plánování rozvoje,
- vliv modelů při prostorovém uspořádání a plánování,
- politické aspekty pozemkové reformy,
- sociologické aspekty zemědělskopolitických vládních opatření,
- výzkum poradnictví,
- zeměpisná a sociální mobilita,

- rodinná politika a modely zemědělské rodiny,
- metodologické a organizační problémy mezinárodního výzkumu,
- typizace zemědělských oblastí a obcí.

Na dvou zasedáních se též jednalo o projektu mezinárodního výzkumu (inovace v zemědělství, úloha kooperace při industrializaci zemědělství aj.), nedošlo však ke konkrétnějším ujednáním pro výzkum do budoucna.

Světový kongres umožnil sociologům zemědělství a venkova získat informace o současném stavu rurální sociologie. Ukázalo se opět, že přístupy k tomuto vědnímu oboru jsou velmi rozdílné, neboť byli zastoupeni tradiční sociologové venkova stejně jako sociologizující ekonomové, vědci či pracovníci, kteří se zabývají především otázkami zemědělství, stejně jako vědci, které zajímá ekologické prostředí mimo město ve všech oblastech. Více než na dřívějších setkáních se projevila kooperace mezi

sociologií a ekonomikou. V některých komisích a v některých referátech překrývala dokonce ekonomická hlediska sociologický aspekt do takové míry, že to nutí k zamyšlení nad změřením samotných těchto věd.

Vedle základních informací o stavu sociologického výzkumu v oblasti zemědělství a venkova, vedle možnosti využití některých vědeckých kontaktů, přináší proto II. světový kongres rurálních sociologů pro nás poučení, jak důležité je objasnit si samotnou náplň sociologie zemědělství. V našich představách je sociologický výzkum spojený s konkrétními potřebami socialistické zemědělské velkovýroby. Je zřejmé, že rozvojem socialistické ekonomiky poroste význam sociologického bádání, zároveň se však jeví potřeba dostatečné teoretické i praktické kooperace institucí provádějících ekonomický a sociologický výzkum v rámci Čs. akademie zemědělské.

Doc. ing. H. Schimmerling, CSc.

I. INTEREVROPSKÝ SEMINÁŘ MEZINÁRODNÍ ASOCIACE ZEMĚDĚLSKÝCH EKONOMŮ

I. interevropský seminář Mezinárodní asociace zemědělských ekonomů „Lidský faktor v řízení zemědělství“ se konal ve Varšavě ve dnech 27. 5.—1. 6. 1968.

Tento seminář IAAE ukázal stav výzkumu řízení činnosti v různých zemích Evropy a zároveň odlišné přístupy k řešení této problematiky, které jsou důsledkem daných forem společenských soustav. Zásadně se lišilo pojetí západních ekonomů, v jejichž zemích je zachován zemědělský podnik rodinného typu, od materiálů a diskusních příspěvků československé delegace (Schimmerling-Sagara), která ukázala ekonomické a sociologické aspekty řízení socialistického zemědělského podniku velkovýrobního typu. Zástupci Polska přinesli materiál jak ze socialistického, tak i ze soukromého sektoru svého zemědělství.

V socialistické velkovýrobě zemědělských podniků, kde se projevuje tendence „manažerizace“ vedoucích, je problematika zkoumání zaměřena na humanizaci vztahů, otázku spoluúčasti pracujících na řízení atd. Změna v postavení vedoucích v socialistickém zemědělském podniku je jedním z důsledků změn v sociální struktuře zemědělství a sblížení podniků tohoto sektoru národního hospodářství s průmyslovým podnikem. Vedle čistě ekonomických aspektů se také zde objevují hlediska sociálně ekonomická.

Západní zemědělští ekonomové vidí základní problematiku lidského faktoru v řízení v soustavné péči o úroveň vedoucích rodinných farem. Zabývají se proto zejména otázkami:

- které vlastnosti uschopňují vedoucího k úspěšnému vedení farmy,
- jaké typy vlastností jsou pro tuto činnost žádoucí,
- jak třídit tyto vlastnosti a schopnosti,
- jak je dále rozvinout na základě výchovy, poradenství, služeb a jiných forem záměrného vedení.

O možnostech vystihnout schopnosti vedoucího bylo však mnoho rozdílných názorů, při-

čemž někteří (Bessell, Rheinwald) věří v možnost měření inteligence a schopnosti ve vztahu k hospodářským a podnikatelským výsledkům, jiní se tváří skepticky a odmítavě (Schmidt). Na rozdíl od značně mechanistických názorů se projevili jiní s komplexnějším pojetím, které do značné míry sdílíme, neboť jde o pojetí podniku jako sociálního systému (Albrecht, částečně Honko). Nelze měřit význam lidského faktoru bez přihlédnutí k místu a roli, kterou člověk zaujímá, bez komplexnější analýzy vztahů v soustavě podniku. Zvyšování odborné úrovně hospodářů a hlavně poradenská péče, spojená různými formami kooperace, představují aspekty skandinávských a jiných západních zemí.

Diskuse ukázala stále rostoucí potřebu interdisciplinární kooperace zejména ekonomů, sociologů a sociálních psychologů v otázkách, které jednotlivé vědy nejsou schopné uspokojivě vyřešit. Vzhledem k tomu, že ve vyspělém zemědělství představuje lidský činitel často limitující faktor, je třeba mu věnovat soustavnou pozornost. Tento závěr je třeba považovat za hlavní poznatek semináře.

Doc. ing. H. Schimmerling, CSc.